

ROZDZIAŁ 2

Co dzielimy, czego nie dzielimy

Po co ten rozdział

Większość konfliktów przy podziale majątku po rozwodzie nie wynika ze złych intencji. Wynika z tego, że obie strony mają różne wyobrażenia o tym, **co w ogóle podlega podziałowi**. Jedna osoba myśli, że auto kupione z odsetek od jej oszczędności sprzed ślubu jest „jej”. Druga myśli, że „wzięli kredyt razem”. Oboje mają trochę racji i trochę się mylą.

Ten rozdział wyjaśnia, jak polskie prawo dzieli majątek małżonków na dwie kategorie, **majątek wspólny i majątek osobisty**, oraz dlaczego ta granica decyduje o tysiącach złotych. Poniżej znajdziesz dokładną listę składników wchodzących do wspólnego „kotła” oraz tych, które zostają osobiste, mimo że gromadzone były w trakcie małżeństwa. Na koniec jest przykład rachunkowy, który pokazuje, jak to działa na liczbach.

To rozdział, do którego prawdopodobnie wrócisz kilka razy. Trzymaj go pod ręką podczas spisywania i przeliczania aktywów do podziału.

Dlaczego rozróżnienie wspólne kontra osobiste decyduje o wszystkim

Polski Kodeks rodzinny i opiekuńczy zakłada **ustrój ustawowej wspólności majątkowej**. Co to znaczy? Że z chwilą zawarcia małżeństwa (chyba że podpisaliście intercyzę) obok Twojego majątku osobistego i majątku osobistego Twojej drugiej połowy powstaje trzeci, odrębny od Was dwojga „podmiot finansowy”, czyli majątek wspólny. Każde z Was dorzuca do niego swoje wynagrodzenie i dochody, ale

jednocześnie zachowuje **swój własny, prywatny majątek osobisty**, którego rozwód nie dotyczy.

Ustanie małżeństwa oznacza tylko jedno: ten „trzeci podmiot” zostaje rozwiązany i jego zawartość dzieli się między Was dwoje, **z reguły po połowie** (art. 43 § 1 KRiO). Wszystko, co przez te lata trafiło do wspólnego kotła, jest do podziału. Wszystko, co zostało w Twoim majątku osobistym, jest tylko Twoje.

Dlatego pierwsze pytanie, które trzeba zadać przy każdym składniku, brzmi: **w którym majątku to jest?** Wspólnym czy osobistym? Odpowiedź zmienia całą rachubę.

Co wchodzi do majątku wspólnego (pełny katalog)

Art. 31 § 2 KRiO wymienia, co należy do majątku wspólnego. **Po nowelizacji z 7 lipca 2023 roku katalog został rozszerzony o piąty punkt dotyczący OIPE.** To zmiana, której wielu doradców jeszcze nie zna, więc warto ją mieć w głowie.

Aktualna treść art. 31 § 2 KRiO (stan na 2026 rok): Do majątku wspólnego należą w szczególności:

1. pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków
2. dochody z majątku wspólnego oraz z majątku osobistego każdego z małżonków
3. środki zgromadzone na rachunku **otwartego funduszu emerytalnego (OFE)** lub **pracowniczego funduszu emerytalnego (PPE)** każdego z małżonków
4. kwoty składek zewidencjonowanych na **subkoncie ZUS** (zgodnie z art. 40a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych)

5. środki zgromadzone na **koncie OIPE i subkoncie OIPE** (ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym, regulowanym ustawą z dnia 7 lipca 2023 r., Dz.U. 2023 poz. 1843)

Do majątku wspólnego wchodzi również, choć nie są wymienione wprost w art. 31 § 2, dwa kolejne produkty III filaru, które ugruntowane orzecznictwo i praktyka sądów dzielą jak każdy inny składnik nabyty w trakcie małżeństwa:

1. **IKE** (indywidualne konto emerytalne)
2. **IKZE** (indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego)
3. **PPK** (pracownicze plany kapitałowe)

Tak więc po rozwodzie do podziału może wejść aż **siedem do ośmiu produktów emerytalnych** (zależnie od sposobu liczenia), pod warunkiem że były gromadzone w trakcie małżeństwa.

Praktyczna mapa składników majątku wspólnego

W praktyce, na poziomie rzeczy, które trzymasz w ręku albo widzisz na wyciągu z banku, majątek wspólny obejmuje:

Pieniądze i instrumenty finansowe:

- środki na wszystkich rachunkach bankowych (osobistych, wspólnych, oszczędnościowych, lokatach), zgromadzone w trakcie małżeństwa
- gotówka
- akcje, obligacje, jednostki funduszy inwestycyjnych
- kryptowaluty
- pożyczki udzielone osobom trzecim, jeśli pieniądze pochodziły z majątku wspólnego

Nieruchomości i ruchomości:

- mieszkania, domy, działki, garaże, miejsca postojowe nabyte w trakcie małżeństwa
- pojazdy (samochody, motocykle, łodzie, przyczepy)
- meble, sprzęt AGD i RTV
- biżuteria, dzieła sztuki, kolekcje
- narzędzia, sprzęt sportowy, elektronika

Świadczenia emerytalne (wszystkie 7-8 produktów wymienione wyżej)

Dochody i prawa majątkowe:

- zaległe wynagrodzenia, premie, nagrody jubileuszowe
- prawa autorskie do dzieł stworzonych w trakcie małżeństwa (a dokładniej: dochody z tych praw, sama twórczość pozostaje osobista, o tym za chwilę)
- udziały w spółkach założonych lub nabytych w trakcie małżeństwa
- działalność gospodarcza zarejestrowana w trakcie małżeństwa (z pewnymi zastrzeżeniami)

Długi związane z majątkiem wspólnym:

- kredyty i pożyczki zaciągnięte na potrzeby rodziny (hipoteczny, gotówkowy „na remont”, samochodowy)
- karty kredytowe używane na wspólne wydatki
- saldo limitów w koncie

Uwaga o długach: W postępowaniu o podział majątku **sąd dzieli wyłącznie aktywa**, nie pasywa. Długi nie są przedmiotem podziału w sądowym rozumieniu. Co to znaczy w praktyce? Więcej w Rozdziale 3, przy okazji kredytu hipotecznego. Tu wystarczy zapa-

mieć: wspólny dług nie zniknie po rozwodzie, oboje pozostajecie wobec banku solidarnie odpowiedzialni.

Co zostaje w majątku osobistym (i nie podlega podziałowi)

Art. 33 KRO wylicza zamknięty katalog składników, które **mimo trwania małżeństwa pozostają wyłączną własnością jednego z małżonków**. Należą do nich:

1. **Przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej** (czyli przed ślubem)
2. **Przedmioty nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę**, chyba że spadkodawca lub darczyńca wyraźnie postanowił inaczej
3. **Prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej** podlegającej odrębnym przepisom
4. **Przedmioty służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb** jednego z małżonków
5. **Prawa niezbywalne**, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie
6. **Przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo zadośćuczynienia za doznaną krzywdę**, z wyjątkiem renty należnej z powodu utraty zdolności do pracy zarobkowej
7. **Wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę** lub z tytułu innej działalności zarobkowej **jednego z małżonków**. Uwaga: dotyczy to tylko wierzytelności (czyli prawa do otrzymania wynagrodzenia). Samo wynagrodzenie po jego otrzymaniu, czyli „pobrane”, staje się majątkiem wspólnym (art. 31 § 2 pkt 1)
8. **Przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia** jednego z małżonków

9. **Prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy**
10. **Przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego**, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (tak zwana **zasada surogacji**, o niej za chwilę)

Co to oznacza w praktyce, na konkretach

Twoje przed ślubem zostaje Twoje:

Auto, które miałeś/aś przed ślubem? Twoje. Oszczędności, które zebrałeś/aś przez kilka lat pracy zanim się poznaliście? Twoje (choć w praktyce trudno udowodnić, gdzie się skończyły, jeśli były na wspólnym koncie i mieszały się z bieżącymi wpływami). Mieszkanie kupione na kredyt zaciągnięty przed ślubem? Twoje (ale uwaga, raty spłacane w trakcie małżeństwa z dochodów wspólnych mogą rodzić roszczenie o zwrot nakładów, więcej za chwilę).

Spadki i darowizny są osobiste:

Babcia zostawiła Ci w testamencie działkę? Osobista. Rodzice dali Ci 100 tysięcy w gotówce na wkład własny do mieszkania? Osobiste, ale uwaga: jeśli darczyńca w darowiźnie nie zapisał wyraźnie „tylko dla mojego dziecka”, a pieniądze trafiły na wspólne konto, mogą zostać uznane za darowiznę dla obojga małżonków. To częste źródło sporów.

Tutaj wkracza zasada surogacji: jeśli sprzedasz coś osobistego (np. mieszkanie sprzed ślubu) i za uzyskane pieniądze kupisz nową rzecz, ta nowa rzecz **też zostaje osobista** (art. 33 pkt 10). Pod warunkiem że potrafisz to udokumentować (akt sprzedaży starego mieszkania, akt zakupu nowego, ślad pieniędzy między tymi transakcjami).

Przykład: w trakcie małżeństwa sprzedajesz mieszkanie po babci za 400 tysięcy (osobiste, bo z dziedziczenia), a za te pieniądze kupujesz

wspólnie dom za 600 tysięcy. **400 tysięcy z tego domu pozostaje Twoje osobiste**, pozostałe 200 tysięcy (jeśli pochodziły z waszych wspólnych dochodów lub wspólnego kredytu) jest wspólne. Przy podziale dom dzielimy proporcjonalnie.

Odszkodowania osobowe i nagrody są osobiste:

Wypłata z OC sprawcy za wypadek, który Ci się przydarzył? Osobista. Nagroda za zdobycie tytułu sportowego, naukowego, zawodowego? Osobista. Ale uwaga: dochody z tych pieniędzy (np. odsetki od ulokowania odszkodowania na lokacie) **są już wspólne**, bo art. 31 § 2 pkt 2 zalicza dochody z majątku osobistego do majątku wspólnego. Brzmi nieintuicyjnie, ale to ważne: kapitał osobisty, dochody z niego wspólne.

Twórczość i prawa autorskie są osobiste, ale dochody z nich wspólne:

Książka, którą napisałeś/aś w trakcie małżeństwa, prawa autorskie do programu komputerowego, do obrazu, do wynalazku, **należą tylko do Ciebie** jako twórcy (art. 33 pkt 9). Ale **honoraria, tantiemy, opłaty licencyjne** wpływające w trakcie małżeństwa są dochodem i wchodzi do majątku wspólnego.

Domniemanie i ciężar dowodu, czyli co się dzieje, kiedy nie ma pewności

W polskim prawie obowiązuje **domniemanie wspólności majątkowej**. Co to znaczy w praktyce? Że jeśli jakiś składnik został nabyty w trakcie małżeństwa, **z założenia jest wspólny**. Jeśli twierdzisz, że to wyjątek z art. 33 (np. pochodzi z darowizny dla Ciebie albo z surogacji), **to Ty musisz to udowodnić**, nie druga strona.

Stąd tak duże znaczenie ma **dokumentowanie**:

- akty notarialne darowizn, najlepiej z wyraźnym wskazaniem osoby obdarowanej
- testamenty
- wyciągi bankowe pokazujące przepływy pieniędzy
- akty zakupu i sprzedaży, dzięki którym widać surogację
- dokumenty potwierdzające, że dany przedmiot istniał już przed ślubem

Jeśli nie ma dokumentów, w sporze przed sądem najpewniej przegrywa ta strona, która powołuje się na charakter osobisty składnika. Sąd nie domniemywa Twojej dobrej wiary, tylko patrzy na dowody.

Trzy najczęstsze pułapki, w które wpadają rozwodzący się

Poniżej trzy sytuacje, które w praktyce kancelarii powtarzają się najczęściej. Każda kosztuje konkretne pieniądze.

Pułapka 1. Pieniądze rodziców, które „zniknęły” we wspólnym koncie

Rodzice dali 80 tysięcy na wkład własny do mieszkania. Pieniądze trafiły na wspólne konto, z którego potem opłacono notariusza. Po latach, w sądzie, jedno z byłych małżonków twierdzi: „to były pieniądze moich rodziców, dla mnie”. Druga strona: „to była darowizna dla nas obojga, na nasze mieszkanie”.

Co decyduje: czy istnieje udokumentowana umowa darowizny ze wskazaniem obdarowanego. Jeśli darowizna była ustna, a pieniądze przeszły przez wspólne konto, sąd najczęściej uznaje, że była dla

obojga, bo nie ma dowodu na coś przeciwnego. **Lekcja na przyszłość:** każda istotna darowizna od rodziców do jednego z małżonków powinna być udokumentowana umową pisemną, najlepiej notarialną, z jednoznacznym wskazaniem obdarowanego.

Pułapka 2. PPK pominięte przy podziale

W trakcie kilkuletniego małżeństwa oboje uczestniczyliście w PPK u swoich pracodawców. Jedno uzbierało 18 tysięcy, drugie 14 tysięcy. Przy podziale majątku w ogóle nie ujęliście tej pozycji, bo „to przecież emerytalne, nie nasze”.

Konsekwencja: PPK gromadzone w trakcie małżeństwa **wchodzą do majątku wspólnego**. Pominięcie ich oznacza, że w praktyce dzieli się majątek niesprawiedliwie. Jeśli jedna osoba miała znacznie więcej składek (bo np. lepiej zarabiała), druga traci na tym przeoczeniu.

Lekcja: wymienić wszystkie 7-8 produktów emerytalnych z listy z poprzedniej części tego rozdziału. Każde z osobna. Nie pomijaj żadnego, nawet jeśli składki są niewielkie.

Pułapka 3. Nieruchomość kupiona za wkład jednej strony, a wpisana jako wspólna

Kupujecie mieszkanie. Wkład własny pochodzi w 70% z pieniędzy, które jedno z Was odziedziczyło. Reszta z kredytu i wspólnych oszczędności. Akt notarialny zapisuje mieszkanie na „własność wspólną”.

Co się dzieje przy podziale: mieszkanie formalnie jest wspólne, ale strona, która wniosła osobisty wkład, ma prawo do **zwrotu nakładów** z majątku osobistego na majątek wspólny (art. 45 KRiO). Pod warunkiem że potrafi to udowodnić.

Lekcja: jeśli wnosisz do nieruchomości znaczący wkład z majątku osobistego (spadek, darowizna, oszczędności sprzed ślubu), zachowuj wszystkie dokumenty pokazujące przepływ pieniędzy. Bez nich nie da się udowodnić nakładu w sądzie.

Przykład rachunkowy, jak to wygląda na liczbach

Małżeństwo Anny i Piotra, 12 lat razem, rozwód 2026. Inwentaryzacja ich majątku wygląda następująco.

Aktywa:

Tabela 1. Przykład rachunkowy, jak to wygląda na liczbach

Składnik	Wartość	Charakter
Mieszkanie kupione w 2018 r. (kredyt + wspólne oszczędności)	720 000 zł	wspólny
Samochód kupiony w 2020 r.	60 000 zł	wspólny
Konto oszczędnościowe (saldo na dzień rozvodu)	45 000 zł	wspólny
Konto bieżące Anny	8 000 zł	wspólny
Konto bieżące Piotra	12 000 zł	wspólny
PPK Anny	22 000 zł	wspólny (nabyte w trakcie małżeństwa)

Składnik	Wartość	Charakter
PPK Piotra	31 000 zł	wspólny (nabyte w trakcie małżeństwa)
IKE Piotra (założone 2017, wpłaty od ślubu)	38 000 zł	wspólny (do podziału tylko wpłaty od ślubu, w tym przykładzie wszystkie)
IKZE Anny	14 000 zł	wspólny
Subkonto ZUS Anny (różnica między startem małżeństwa a rozwodem)	27 000 zł	wspólny
Subkonto ZUS Piotra (różnica między startem małżeństwa a rozwodem)	35 000 zł	wspólny
Działka rolna po dziadkach Anny (spadek, 2019)	90 000 zł	osobisty Anny
Motocykl Piotra kupiony przed ślubem	18 000 zł	osobisty Piotra
Suma aktywów wspólnych (do podziału)	1 012 000 zł	

Pasywa:

Tabela 2. Przykład rachunkowy, jak to wygląda na liczbach

Składnik	Wartość
Kredyt hipoteczny do spłaty	320 000 zł
Kredyt samochodowy	18 000 zł

Uwaga: kredyty są wspólnymi długami i nie wchodzi do podziału aktywów, ale oboje pozostajecie za nie odpowiedzialni wobec banku. Mechanizm spłaty wyjaśnia Rozdział 3.

Podział aktywów wspólnych po połowie:

1 012 000 zł / 2 = **506 000 zł** dla każdego.

Co dalej: sąd albo Wy w drodze ugody decydujecie, kto co przejmuje „w naturze”, a kto otrzymuje **spłatę wyrównawczą**. Przykładowy scenariusz:

- Anna zostaje w mieszkaniu (wartość 720 000 zł) i przejmuje kredyt hipoteczny
- Piotr otrzymuje samochód (60 000 zł), 45 000 zł z konta oszczędnościowego, swoje 12 000 zł, swoje PPK 31 000 zł, swoje IKE 38 000 zł, oraz spłatę wyrównawczą od Anny

Bez wchodzenia w szczegółową rachubę spłaty wyrównawczej (to temat na Rozdział 3, gdzie pokazany jest wpływ kredytu hipotecznego na wycenę), już teraz widać kluczową rzecz: produkty emerytalne to **w tym przypadku 167 000 zł** wspólnych aktywów. Pominięcie ich oznaczałoby, że Anna i Piotr dzielą tylko 845 000 zł zamiast 1 012 000 zł, czyli każde z nich traci po **83 500 zł** w stosunku do swojego prawnego udziału.

Trzy ścieżki podziału majątku, krótka mapa

Dzielić majątek można na trzy sposoby. Decyzja, którą wybrać, zależy od stopnia zgody między stronami.

Ścieżka 1. Zgodny podział u notariusza (umowa o podział majątku)

- czas: 1-3 spotkania
- koszt: opłata notarialna (od kilkuset do kilku tysięcy złotych zależnie od wartości majątku)

- warunek: pełna zgoda obu stron w sprawie podziału składników
- najlepsze, gdy: dobre relacje, prosty stan faktyczny, brak nieruchomości lub łatwa do podziału

Ścieżka 2. Mediacja (z wpisaniem ugody przez sąd)

- czas: 1-3 miesiące
- koszt: kilkaset do kilku tysięcy złotych za mediatora
- warunek: chęć rozmowy, nawet jeśli są punkty sporne
- najlepsze, gdy: są drobne różnice zdań, ale obie strony chcą uniknąć sądu

Ścieżka 3. Sądowy podział majątku

- czas: 6-24 miesiące, czasem dłużej
- koszt: opłata sądowa 1000 zł (przy zgodnym wniosku 300 zł) plus koszty pełnomocników, biegłych, opinii rzeczoznawcy
- warunek: spór, którego nie da się rozwiązać inaczej
- najlepsze, gdy: jedna strona ukrywa składniki, są skomplikowane darowizny, nie ma zgody co do wyceny nieruchomości

Praktyczna rada: zawsze warto zacząć od próby dogadania się. Sądowy podział majątku jest najdroższy, najdłuższy i najbardziej wyniszczający emocjonalnie. Statystycznie ponad 70% spraw kończy się ugodą, więc warto spróbować uniknąć całej procedury, jeśli to możliwe.

Lista kontrolna do tego rozdziału

Zanim przejdziesz do Rozdziału 3, upewnij się, że:

- ☐ Masz pełną listę aktywów wspólnych (nieruchomości, pojazdy, konta, inwestycje, wszystkie produkty emerytalne)
- ☐ Masz pełną listę pasywów (kredyty, karty, pożyczki)
- ☐ Wiesz, które ze składników mogą być uznane za **osobiste** (sprzed ślubu, ze spadku, z darowizny, z surogacji)
- ☐ Masz zebrane dokumenty potwierdzające charakter osobisty tych składników (akty notarialne, testamenty, wyciągi bankowe)
- ☐ Wiesz, ile mniej więcej wynosi suma aktywów wspólnych (bo to ona dzieli się na dwa)
- ☐ Zdajesz sobie sprawę, że PPK, IKE, IKZE, OFE, subkonto ZUS, OIPE i PPE wchodzi do podziału, jeśli były gromadzone w trakcie małżeństwa

Co dalej

Kolejny rozdział skupia się na największym składniku majątku większości polskich małżeństw, czyli mieszkaniu lub domu obciążonym kredytem hipotecznym. Pokazuje, dlaczego linia orzecznicza Sądu Najwyższego z 2019 roku zmieniła sposób, w jaki dzieli się nieruchomości, i jak to wpływa na konkretne kwoty spłaty wyrównawczej. Opisane są też trzy realne ścieżki, gdy bank, sąd i były małżonek muszą się jakoś dogadać w sprawie kredytu.

Podstawy prawne wymienione w rozdziale:

- art. 31 § 1 i § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2023 poz. 2809), katalog składników majątku wspólnego
- art. 33 KRO, katalog składników majątku osobistego (zamknięty)
- art. 43 § 1 KRO, zasada równych udziałów w majątku wspólnym
- art. 45 KRO, rozliczenie nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny i odwrotnie
- ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym (Dz.U. 2023 poz. 1843), wprowadzenie OIPE jako składnika majątku wspólnego od 26.09.2023
- art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, podstawa subkonta ZUS jako składnika majątku wspólnego